

Světový populační vývoj I.2

Demografická revoluce

RNDr. Jiřina Kocourková, Ph.D.

Typy demografické reprodukce před demografickou revolucí

- Homo sapiens – před 40 tisíci lety
- Základní biologické předpoklady lidské plodivosti a úmrtnosti se od té doby příliš nezměnily
- V dlouhodobém průměru úroveň plodnosti převyšovala úroveň úmrtnosti
- Dva typy demografické reprodukce
 - Typ odpovídající získávání obživy sběrem a lovem
 - Typ odpovídající usedlému zemědělství

Neolitická revoluce

- Počátek asi 10. tisíc let před n.l.
- První relativně rychlejší početní růst obyvatelstva
- Někdy označována za první demografickou revoluci
- Teorie superpoziční (Tylor, 19. st.)

Tab. 1 Úroveň hlavních demografických ukazatelů podle typů populací (Main demographic indicators level by types of populations)

		Nejstarší doba (lovci a sběrači)		Zemědělské usedlé populace	
Plodnost	hmp	30-35	neolitická revoluce	35-40	demografická revoluce
	průměrný počet dětí	3-4		4-6	
Úmrtnost	hmú	30-35		30-40	
	e ^o	22-25		22-25	

Zdroj: Fialová, L. (2004): Charakter demografické reprodukce před demografickou revolucí. Demografie 46(4), 234-237.

Úroveň realizované plodnosti nedosahovala fyziologického maxima

Úroveň úmrtnosti ovlivňovaly:

epidemie-neúroda-válka (časté mortalitní krize)

Regulace přílišného početního růstu:

-emigrace

-záměrné snižování úrovně plodnosti

-působení na úroveň úmrtnosti

Demografická revoluce

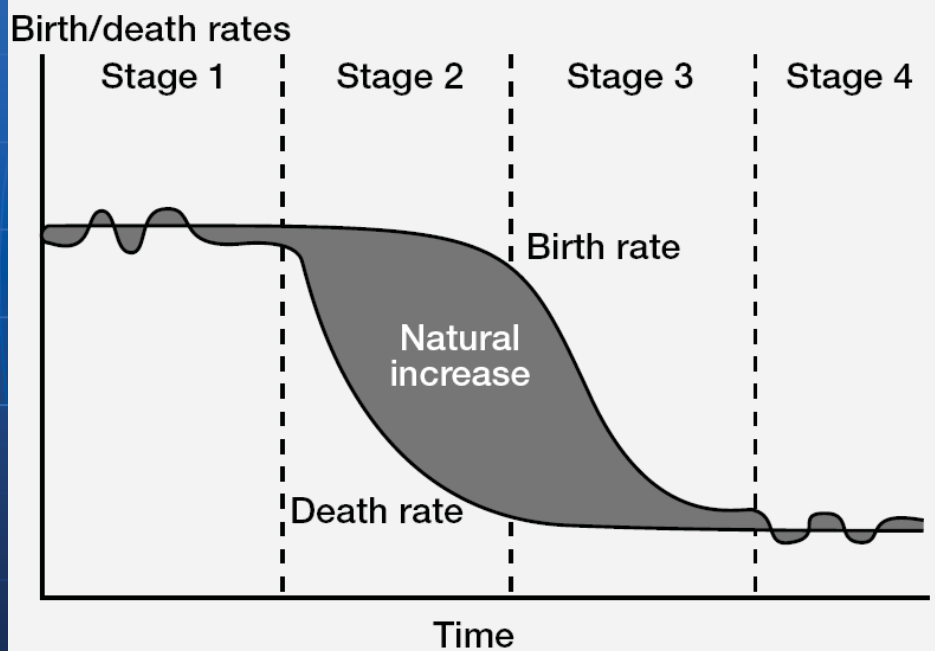
- Přejchod od extenzivního k intenzivnímu charakteru demografické reprodukce
- Přejchod od neefektivnímu způsobu reprodukce k efektivnímu
- Přejchod od neuspořádanosti k uspořádanosti
- A. Landry 1934
- F.W. Notestein (1945)

Demografická revoluce

- Pokles
 - hmp z 45-50‰ na méně než 20‰
 - Hmú z 25-30‰ na méně než 15‰
- Důsledkem je proces demografického stárnutí

Stádia demografické revoluce

The Classic Stages of Demographic Transition

Zdroj: Population Reference Bureau (2004): Transitions in World Population.

Stádia demografické revoluce

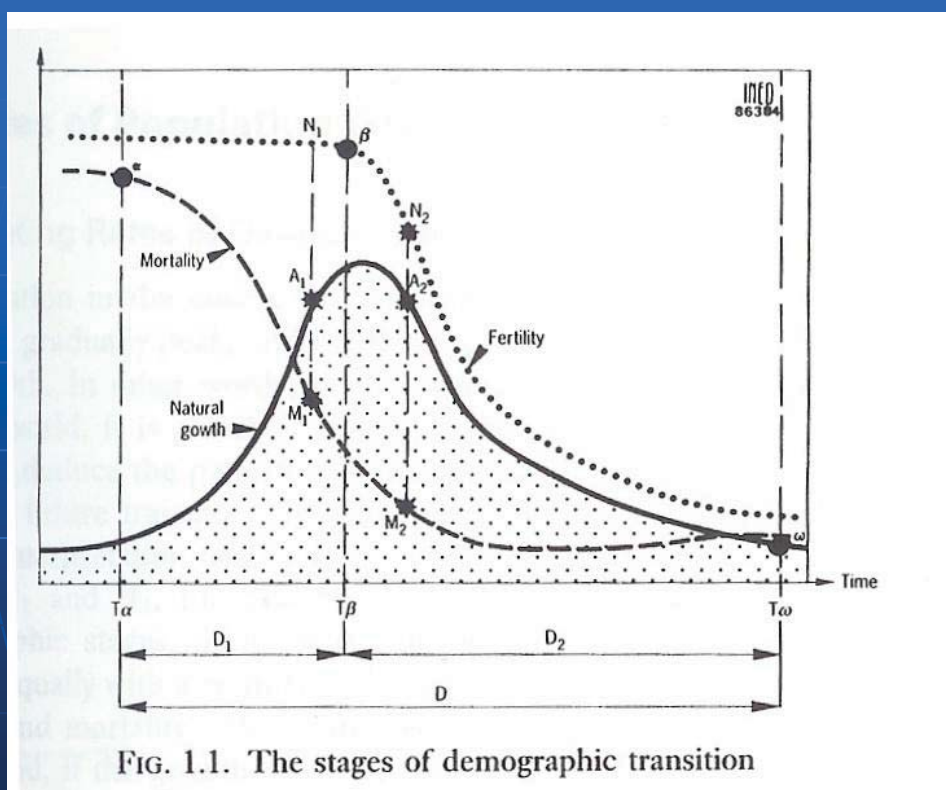
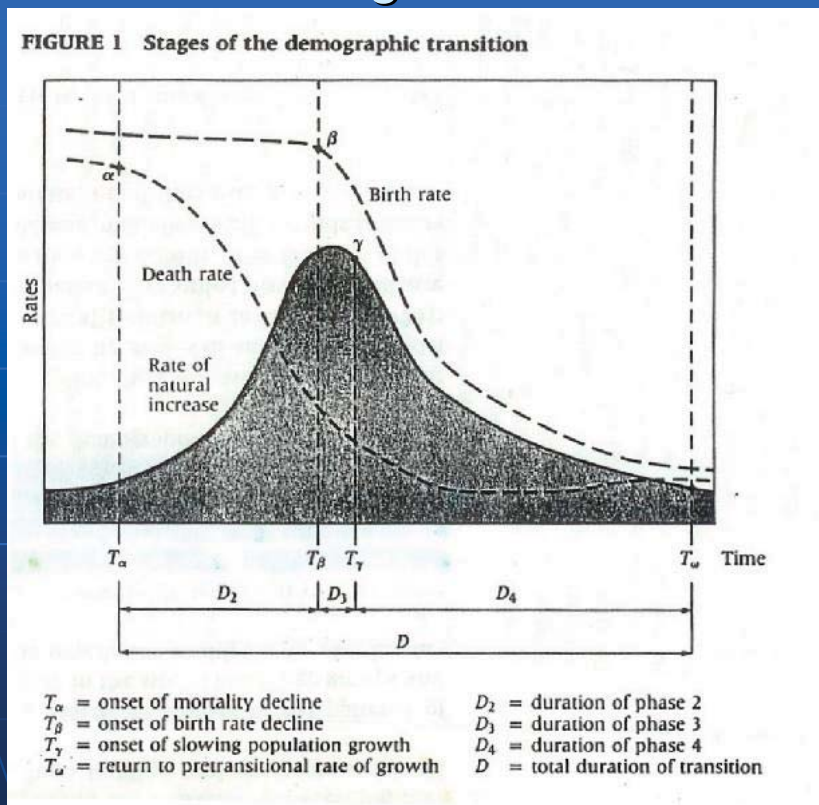

FIG. 1.1. The stages of demographic transition

Zdroj: Chesnais, J.-C. (1998): The Demographic Transition. Stages, Patterns, and Economic Implications. Clarendon Press. Oxford.

Stádia demografické revoluce

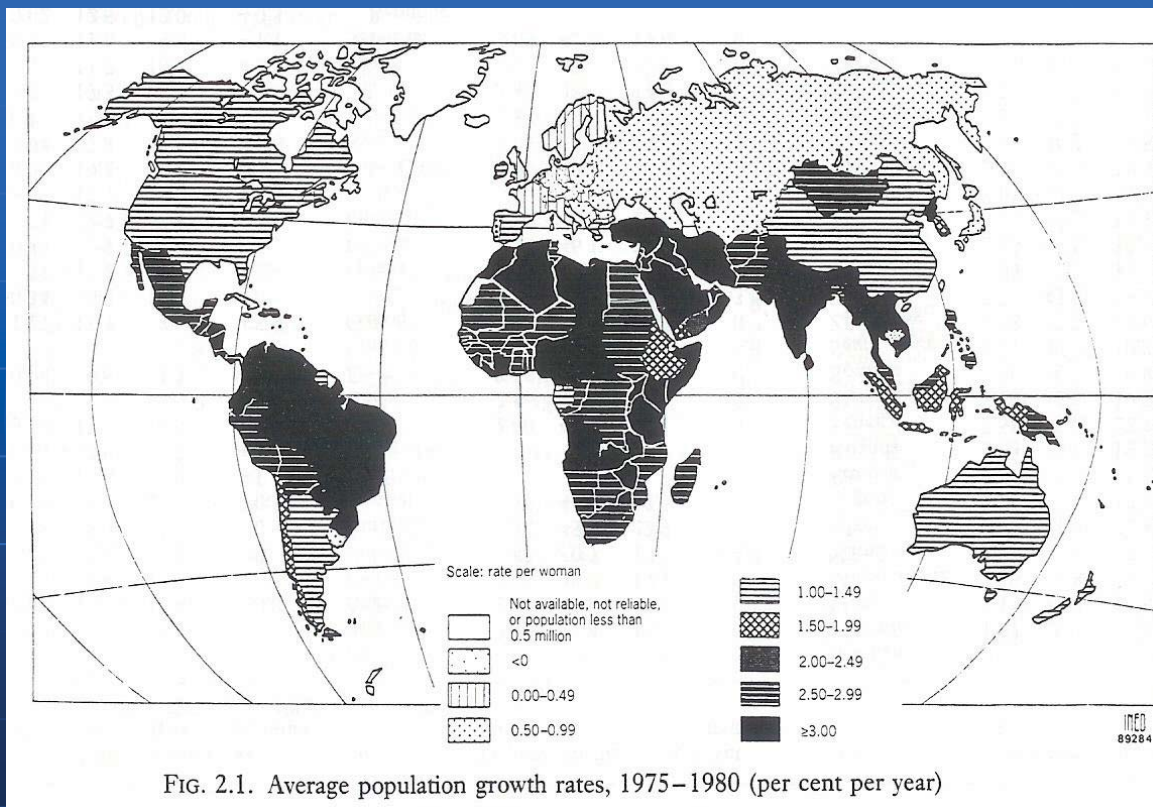

Zdroj: Chesnais, J.-C. (1990): Demographic Transition Patterns and Their Impact on the Age Structure. Population and Development Review, 16(2), 327-336.

„Population multiplier“

- Udává kolikrát se počet obyvatel v dané zemi znásobí během procesu demografické revoluce
- Závisí na délce přeměny reprodukčního chování a dosažené maximální míře růstu během této přeměny

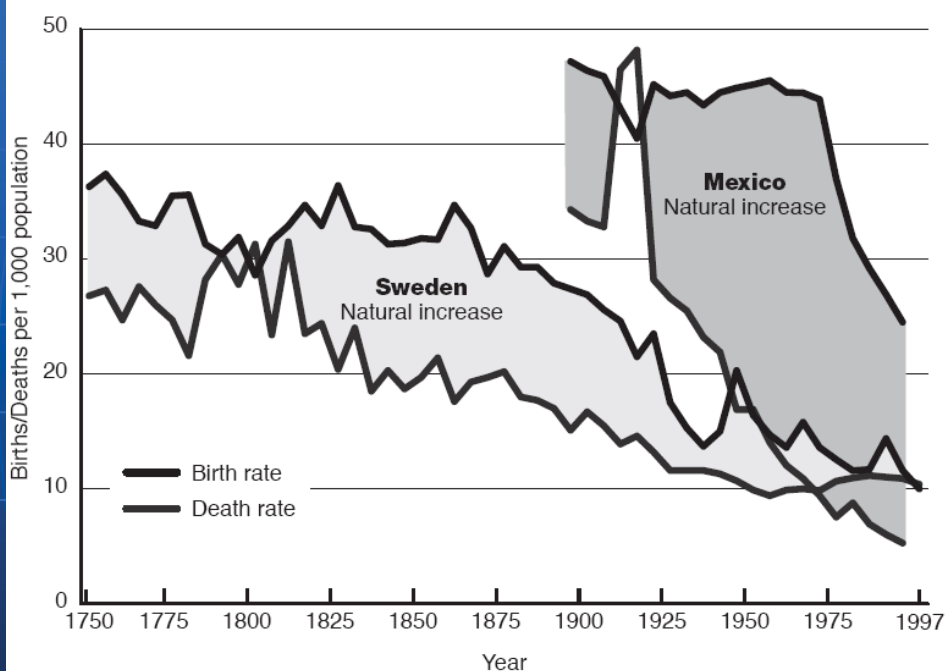
Průměrná míra populačního růstu v letech 1975-1980

Zdroj: Chesnais, J.-C. (1998): *The Demographic Transition. Stages, Patterns, and Economic Implications*. Clarendon Press. Oxford.

Průběh demografické revoluce ve Švédsku a Mexiku

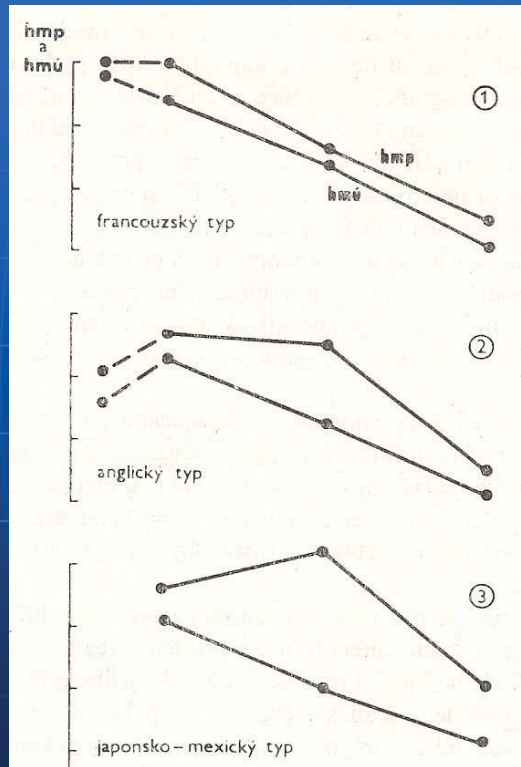
Demographic Transition in Sweden and Mexico, 1750 to 1997

Sources: (Sweden) B.R. Mitchell, *European Historical Statistics 1750-1970* (1976): table B6; and Council of Europe, *Recent Demographic Developments in Europe*. (Mexico) CELADE *Boletín demográfico* no. 59 (January 1997): tables 4 and 7; and Francisco Alba-Hernandez, *La población de México* (1976): 14.

Zdroj: Gelbard, A., Haub, C., Kent, M.M. (1999): *World Population Beyond Six Billion*. Population Bulletin, Population Reference Bureau.

Typy demografické revoluce podle Z.Pavlíka

Zdroj: Pavlík, Z., Rychtařková, J., Šubrtová, A. (1986): Základy demografie. Academia.

Typy demografické revoluce podle J.-C. Chesnaise

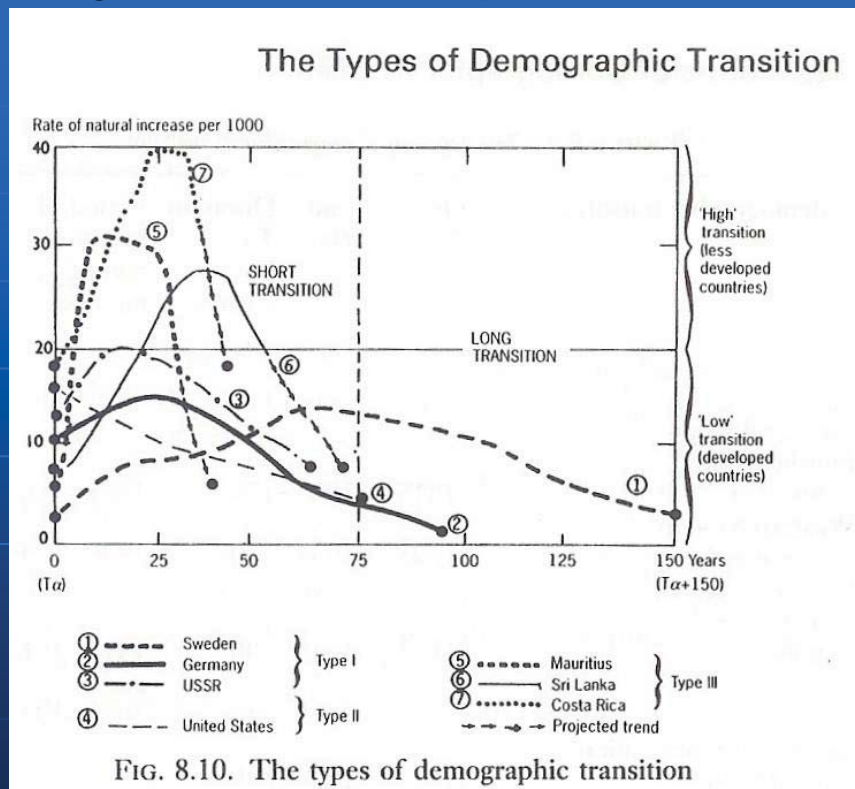

FIG. 8.10. The types of demographic transition

Zdroj: Chesnais, J.-C. (1998): The Demographic Transition. Stages, Patterns, and Economic Implications. Clarendon Press. Oxford.

Míra přirozeného přírůstku během demografické revoluce ve vybraných zemích

TABLE 10.1. *Natural increase during demographic transition, with corresponding transitional multipliers, Sweden, Germany, Italy, USSR, France*

Country	Period of demographic transition ^a	Principal phases	Average annual rate of natural increase (%)	Index of natural increase at the end of the phase (base = 100 at the beginning of transition)	Transitional multiplier of population ^b
Sweden	1810–1960	1810–1910	1.05	284.2	3.83
		1911–1940	0.61	119.9	
		1941–1960	0.59	112.5	
Germany (FRG since 1946 ^c)	1876–1965	1876–1910	1.32	157.2	2.11
		1911–1940	0.60	119.8	
		1941–1965	0.45	111.9	
Italy	1876–1965	1876–1910	1.03	143.1	2.26
		1911–1940	0.88	130.0	
		1941–1965	0.78	121.6	
USSR	1895–1965	1895–1910	1.73	129.3	2.05
		1911–1950	0.55	124.5	
		(1911–1940)	(0.91)	(131.2)	
		1951–1965	1.62	127.3	
France	1785–1970	n/a	0.26	n/a	1.62

Zdroj: Chesnais, J.-C. (1998): *The Demographic Transition. Stages, Patterns, and Economic Implications*. Clarendon Press. Oxford.

Míra přirozeného přírůstku během demografické revoluce ve vybraných zemích

TABLE 10.3. *Natural increase during demographic transition, with corresponding transitional multipliers, India, China, Sri Lanka, Egypt, Mexico, Taiwan*

Country	Period of demographic transition ^a	Phases ^b	Average annual ^c rate of natural increase (%)	Index of natural increase ^c (base = 100 at the beginning of the phase)	Transitional multiplier of population ^d
India	1920–(2010)	1920–1950	1.20	145	3.67
		1951–1975	2.10	169	
		1976–(2010)	1.20	154	
China	1930–2000	1930–1949	0.60	112	2.46
		1950–1973	2.10	161	
		1974–(2000)	1.20	136	
Sri Lanka	1920–(1990)	1920–1950	1.70	169	3.71
		1951–1975	2.40	182	
		1976–(1990)	1.30	121	
Egypt	1946–(2010)	1946–1950	2.15	111	3.88
		1951–1975	2.40	181	
		1976–2010	1.90	193	
Mexico	1920–(2000)	1920–1950	2.10	191	7.02
		1951–1975	3.30	227	
		1976–(2000)	1.95	162	
Taiwan	1920–(1990)	1920–1950	1.80	174	4.35
		1951–1975	2.90	204	
		1976–(1990)	1.35	122	

Zdroj: Chesnais, J.-C. (1998): *The Demographic Transition. Stages, Patterns, and Economic Implications*. Clarendon Press. Oxford.

Malthusova teorie versus demografická revoluce

- Odlišují se v názoru na vztah mezi ekonomickým vývojem a poklesem plodnosti
- Rozpor kulminoval na Světové populační konferenci v **Bukurešti v roce 1974**
 - Rozvojové státy na rozdíl od USA zastávaly názor „Development is the best contraceptive“
- **Mexico City 1984** – dosažen mezinárodní konsensus, že metody plánovaného rodičovství by se měly stát univerzálně přístupnými